

Orenburg ve Taşkent'te resmî törenlerle anılmış, 1988'den sonra Kazakistan'da caddelere ve okullara, Almatı'da Dil Bilimi Enstitüsü'ne ve Kostanay şehrindeki üniversiteye onun adı verilmiştir. 1998'de doğumunun 125. yıl dönümü dolayısıyla Almatı'da büyük törenler gerçekleştirilmiş, adına uluslar arası konferans düzenlenmiş, Ahmet Baytursunov Müzesi açılmış ve anıtı dikilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

R. Sızdıkova, *Ahmet Baytursunov*, Almatı 1990; S. Kaliev, "Ahmet Baytursunov'un Pedagojiklik Közkarastarı", *Kazak Halkının Talim Terbie Tarihine*, Almatı 1992, s. 193-210; S. Keleşev, *Ahan Turalı Akikat*, Almatı 1992, tür.yer.; G. Ahmetov, *Alaş Alaş Bolganda*, Almatı 1996, s. 3-37; Ferhat Tamir, "Ahmet Baytursunov ve 1926 Bakü Türkoloji Kongresi", *Bakü Türkoloji Kongresinin 70. Yıl Dönümü Toplantısı*, Ankara 1999, s. 115-119; F. D. Aşın v.dğr., *Repressirovannaya Tıyurkologiya*, Moskva 2002, s. 177-195; Vahit Türk, "Kazak Aydınlanma Hareketi İçerisinde Ahmet Baytursun ve Çalışmaları", *Türkler* (nşr. Hasan Celâl Güzel v.dğr.), Ankara 2002, XVIII, 665-673; Sertan Alibekiroğlu, *Kazak Alimi Ahmet Baytursunoğlu'nun Hayatı ve Eserleri* (yüksek lisans tezi, 2005), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Emin Özdemir, *20. Yüzyılın Başlarında Kazakistan'da Fikir Hareketleri* (doktora tezi, 2007), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 120-127; a.mlf., "Ahmet Baytursunov'un Hayatı ve 20. Yüzyılın Başında Kazakistan'da Eğitim Faaliyetleri İçindeki Yeri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 22 (2008), s. 61-75; Nergis Biray, "Ahmet Baytursunov'un Hayatı ve Eserleri", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy. 5, Denizli 1999, s. 10-16; Hüseyin Köbey, "Kazak Dil Bilgini Ahmet Baytursunov", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, sy. 14, Ankara 2002, s. 223-233; Karboz Diykanov, "Baytursunov'un 125. Yıl Dönümüne Armağan: Kırgız Dili ve Akmat Baytursunov" (trc. Ulanbek Alimov – Cıldız Alimova), *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, V/2, İzmir 2005, s. 325-334.

PALTÖRE YKTIYAR

BAZIN, Louis

(1920-2011)

Fransız dilbilimcisi, Türkolog.

20 Aralık 1920'de Normandiya'nın Calvados bölgesinde doğdu. Öğretmenlik yapan bir ailenin çocuğudur. Lise öğrenimi sırasında Grekçe, Latince, Almanca okudu, klasik edebiyat dersleri aldı. Osmanlı ve Türk tarihiyle de ilgilendi. 1943 yılında üniversiteden mezun oldu ve Ulusal Fransız Bilimsel Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak göreve başladı. Burada daha çok genel dil bilimi alanında çalışmalar yaptı. Dönemin tanınmış dilcilerinden J. Vendryés'nin tavsiyesi üzerine Türkçe öğrenmeye başladı. Doğu Dilleri Kürsüsü'nde Türkiye Türkçesi'yle ilgili çalışmalar

Louis Bazin

yapan Jean Deny'nin yanında üç yıl eğitim görerek Yaşayan Doğu Dilleri Millî Mektebi'nden diploma aldı. Türkoloji alanında uzmanlaşmak için Azerî, Türkmen ve Kırgız Türkçesi yanında Moğolca da öğrendi.

Fransız hükümetinden aldığı bursla 1945'te ailesiyle birlikte Ankara'ya giderek Türk dili üzerine çalışmalarına devam etti. Mehmed Fuad Köprülü, Orhan Veli, Nurullah Ataç gibi önemli isimlerle aynı çevrede verimli üç buçuk yıl geçirdi ve 1949 yılında Fransa'ya döndü. Hocası J. Deny'nin vefatından sonra Doğu Dilleri Enstitüsü'nde profesör olarak kırk yıl kadar Türkçe dersleri verdi. 1950'de Sorbonne Üniversitesi Yüksek Etütler Okulu'nda kurduğu kürsüde Türk dili tarihi ve Türk lehçeleriyle ilgili dersler okuttu. 1978'de tayin edildiği III. Paris Üniversitesi'nden 1990 yılında emekliye ayrıldı. Bu arada *Turcica*'nın yazı kuralı üyeliğinde bulundu. 2 Mart 2011'de öldü. Louis Bazin Türk dili, Türk kültürü ve inanışları, eski Türk epigrafi literatürü, Türk takvimleri, Türk yöresinde Budizm'in nüfuzu, İslâmî Türk edebiyatının ilk metinleri gibi konularda yetmiş kadar makale ile telif ve tercüme çok sayıda eser kaleme almıştır. Çevirileri arasında Azerbaycanlı Mirza Feth Ali Ahundzâde'nin komedileri gibi eserler de vardır. Makalelerinin bazıları kitaplarda (*Yabancı Araştırmacıların Gözüyle Alevilik*, trc. İlhan Cem Arseven, İstanbul 1997, s. 1-20), bazıları da çeşitli dergilerde yayımlanmıştır (bk. bibl.).

Eserleri. 1. *Les calendriers turcs anciens et médiévaux* (Lille 1974). Eski ve Ortaçağ'larda Türkler'in kullandığı takvimler hakkında önemli ve ayrıntılı bilgilerin verildiği bu çalışma Bazin'in 2 Aralık 1972'de III. Paris Üniversitesi'nde savunduğu profesörlük tezidir ve onun en önemli eseri kabul edilir. Eser, Bibliothéca Orientalis Hungarica tarafından 1991'de *Les systèmes chronologiques dans le monde turc ancien* adıyla yeniden basılmış ve Türkçe'ye de çevrilmiştir (*Eski Türk Dünyasında Kronoloji Yöntemleri*,

trc. Vedat Köken, Ankara 2011). On iki bölümden oluşan eserin birinci bölümünde tarih öncesi dil bilimine ait veriler, ikinci bölümde Yukarı Yenisey'deki taşlar ve bunlar üzerinde yapılan çalışmalar, üçüncü bölümde on iki hayvanlı Türk takvimi ve bu takvimdeki hayvan isimleri yanında Kültigin ile Bilge Kağan'ın ölümüyle ve âbidelerin dikilme tarihlerine ait bilgiler de yer almaktadır. Üçüncü bölümde ayrıca Eski Türkler'de tarih belirtme sistemi hakkında mâlûmat vardır. Dördüncü bölüm, Moğolistan'da 744-840 yıllarında hüküm süren Uygurlar döneminde kullanılan on iki hayvanlı takvimle ilgilidir. Beşinci bölüm daha sonra yaşamış Uygurlar'daki takvim üzerinedir. Altıncı bölümde Türk takvimlerinin ilk İslâmî tanzimlere, yedinci bölümde Uygur-Moğol takvimi ve yayılımı, sekizinci bölümde Nestürî-Türkler'deki çifte takvim, dokuzuncu bölümde Kumanlar'ın kullandığı takvim, onuncu bölümde Bulgarlar'dan kronolojik izler, on birinci bölümde Ülker Yıldız kümelerine dayalı takvim kalıntıları ve on ikinci bölümde halka ait takvimlerin nitelikleri anlatılır. Eser hakkında Osman Fikri Sertkaya ve Ünver Günay tanıtım-eleştiri yazıları yazmıştır (bk. bibl.). 2. *Introduction à l'étude pratique de la langue turque* (Paris 1987). Fransızlar'a Türkçe'yi öğretmek amacıyla kaleme alınan eser Fransa'da Türkoloji alanında çalışacakların başvuru kitabıdır. 3. *Aventures merveilleuses sous terre et ailleurs de Er-Töshtük le géant des steppes* (Galimard 1965, 1989, Pertev Naili Boratav'la birlikte). Steplerin devi Er-Töshtük'ün yer altında ve başka yerlerdeki dikkat çekici maceralarına dair olan eser Kırgız Türkçesi'nden Fransızca'ya çevrilmiştir. 4. *Les turcs des mots, des hommes* (Budapeşte 1994). Yedi bölümden meydana gelen eserde Bazin'in Türk diliyle ilgili makaleleri yer alır. Eski Türk yazıtları, bu yazıtlarda kullanılan ünlü ve ünsüzler, bazı Türkçe kelimelerin etimolojisi, Türkler'de zaman kavramı, Türkçe'nin değişik dönemleri bu makalelerin başlıca konularını oluşturur. 5. *Le livre de Dédé Korkut, récit de la geste Oghuz* (Paris 1998, Altan Gökalp ile birlikte). *Mélanges offerts à Louis Bazin par ses disciples, collègues et amis* adıyla bir armağan kitabı hazırlanarak *Varia Turcica*'nın XIX. cildi olarak yayımlanmıştır (ed. Jean-Louis Bacqué-Grammont v.dğr., Paris 1992).

BİBLİYOGRAFYA :

Louis Bazin, "Osmanlı Sansürü ve Sözlük Yazılışı: Sami Bey'in Kâmûs-i Fransevî'si" (trc. Server Tanilli), *TT, IV/19* (1985), s. 10-12; Osman

Fikri Sertkaya, "Louis Bazin, Les Calendriers Turcs Anciens et Médiévaux (Eski ve Orta Çağlarda Türklerin Takvimleri)", *TM*, XIX (1977-79), s. 335-344; Ünver Günay, "Türk Dünyasında Kronolojik Sistemler", *EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 20, Kayseri 2006, s. 239-272; R. Dor, "In memoriam Louis Bazin (1920-2011)", *Turcica*, XLIII, Paris 2011, s. 1-6; G. Hazai – P. Zieme, "In memoriam Louis Bazin (29 décembre 1920 – 2 mars 2011)", *Ar.Ott.*, XXVIII (2011), s. 299-301; G. Hazai, "Adieux à Louis Bazin", a.e., XXIX (2012), s. 191-197; Cemile Kınacı, "Louis Bazin'in Ardından (1920-2011)", *Dil Araştırmaları*, sy. 10, Ankara 2012, s. 229-234; Ayşe Jolly, "Türkolog Louis Bazin ile Bir Görüşme", <http://www.turkish-language.org/gorusmeler/> (17.03.2015).

VİLDAN S. COŞKUN

BEDEVÎ, Abdurrahman

(عبد الرحمن بدوي)

(1917-2002)

Mısırlı felsefeci.

4 Şubat 1917 tarihinde Dimyat'ın Şerbâs köyünde geniş toprak sahibi zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlkokuldan sonra 1932 yılında Cize'deki Saîdiyye Okulu'nda orta öğrenimini üstün başarıyla tamamladı. Ardından Mısır (Kahire) Üniversitesi Felsefe Bölümü'ne girdi ve burada Alexandre Koyre, André Lalande, A. Burloud, Mustafa Abdürrâzık'ın talebesi oldu. Aynı zamanda, Arap Dili Bölümü'nde hocalık yapan Paul Eliezer Kraus'tan filoloji, metin tenkidi ve neşri hususunda dersler aldı. Mayıs 1938'de mezun oldu ve 15 Ekim'de Felsefe Bölümü'nde André Lalande'in asistanı oldu. Lalande'in danışmanlığında başladığı varoluşçu felsefede ölüm sorununa dair yüksek lisans tezini Alexandre Koyre ile Kasım 1941'de tamamladı. 1941-1950 yılları arasında üniversitede mantık, Yunan felsefesi ve araştırma metodları dersleri verdi. 1944'te Câmîatü Fuâdî'l-ewvel'de (Kahire Üniversitesi) varoluşçu felsefenin zaman anlayışına dair doktora tezini tamamladı. Nisan 1945'te aynı üniversitenin felsefe bölümünde öğretim görevlisi, Temmuz 1949'da doçent oldu. 19 Eylül 1950'de felsefe bölümünü kurmak üzere Câmîatü İbrâhim Paşa el-Kebîr'e (Aynişems Üniversitesi) geçti. 28 Ocak 1959'da profesörlüğe yükseldi ve bu üniversitedeki görevini Eylül 1971'e kadar sürdürdü. 1947-1949 yıllarında Lyon Üniversitesi'ne bağlı Beyrut'taki Fransız Üniversitesi Yüksek Edebiyat Fakültesi'nde İslâm felsefesi hocalığı yaptı. Mart 1956 – Kasım 1958 arasında İsviçre'nin Bern şehrinde kültür müstehşarı ve eğitim müdürü olarak görev aldı.

Paris Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki (Sorbonne) İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nün davetiyle Şubat-Mayıs 1967'de konferans vermek amacıyla Fransa'da bulundu. 1967-1973 yıllarında Bingazi'deki Libya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde mantık ve çağdaş felsefe dersleri verdi. Nisan 1973'te Libya Üniversitesi'ni ziyaret eden Albay Muammer el-Kaddâfi'ye felsefe öğrencilerinin yönelttiği, düşünce ve ifade özgürlüğüyle ilgili soru ve eleştirilerin ardından Kaddâfi, Bedevî'yi on yedi gün süreyle hapse mahkûm ettiyse de Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın araya girmesiyle serbest bırakıldı. 1973-1974'te Tahran Üniversitesi İlahiyat ve İslâmî İlimler Fakültesi'nde tasavvuf ve İslâm felsefesi hocası olarak görev yaptı. Eylül 1974'te Küveyt Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne geçti ve 1982 yılına kadar burada çağdaş felsefe, mantık, ahlâk ve tasavvuf dersleri verdi.

Mısır'ın siyasetiyle de yakından ilgilenen ve 1938-1940 yıllarında Hizbü Mısır el-feât'ın üyesi olan Bedevî, 1944-1952 yılları arasında el-Hizbü'l-vatanî el-cedîd'in yüksek konsey üyesi sıfatıyla faaliyet gösterdi. Cemâl Abdünnâsir'in iktidara gelişinin ardından Ocak 1953'te yeni Mısır anayasası için oluşturulan konseyde görev aldı, ancak konseyin hazırladığı özgürlükçü anayasa iktidar tarafından kabul edilmedi. Bedevî, Küveyt Üniversitesi'ndeki görevinden ayrıldıktan sonra Paris'te yaşamaya başladı, burada geçirdiği bir rahatsızlık üzerine Kahire'ye getirildi ve yaklaşık dört ay sonra 25 Temmuz 2002'de vefat etti.

Başta Mısır olmak üzere Arap dünyasında felsefe kültürünün yayılmasında en önemli role sahip isimlerden biri olan Abdurrahman Bedevî geniş bir saha ile ilgilenmiştir. Bu anlamda ilk sırayı yüksek lisans ve doktora çalışmaları dolayısıyla incelediği varoluşçuluk felsefesi almaktadır. Kendini varoluşçu bir filozof olarak nitelleyen Bedevî, ölüm ve zaman konusundaki çalışmalarıyla bu ekolün Arapça konuşulan coğrafyalarda en önemli temsilcilerinden biri haline gelmiştir. Kant ve Alman idealizmiyle de ilgilenen Bedevî'nin İslâm felsefesi araştırmalarına olan katkıları büyük takdir görmüştür. Antik Yunan felsefesinin İslâm dünyasına intikaline dair çalışmaları, bugün hâlâ İslâm felsefesiyle ilgili araştırmalarda en önemli başvuru kaynakları arasında sayılmaktadır. Bu çerçevede Eflâtun, Aristo, Plotin gibi filozofların VIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Arapça'ya çevrilen eserlerinin tenkitli neşirlerini gerçekleştirmiş,

Abdurrahman
Bedevî

neşirlerin başına yazdığı uzun analitik girişlerde İslâm felsefesi tarihi açısından bilinmeyen pek çok hususa açıklık getirmiş, şarkiyatçıların iddialarına karşı eleştirel bir yaklaşım sergilemiştir. Bunun yanı sıra önemli bazı İslâm âlimlerine ait eserlerin tenkitli neşirini yapmış, İslâm mezhepleri tarihi, tasavvuf ve kelâm alanındaki çalışmalarıyla İslâm medeniyeti tarihi araştırmacılarına önemli imkânlar sağlamıştır.

Eserleri. Yunanca, Fransızca, Almanca ve İspanyolca bilen Bedevî çok velûd bir yazar olarak tanınmaktadır. 1984'te yayımladığı *Mevsû'atü'l-felsefe*'de kendisine dair bir maddeye de yer vererek telif, tercüme ve neşir türünden yetmiş dokuz Arapça, beşi Fransızca toplam seksen dört eserini zikretmiştir. Çalışmalarına vefatına kadar ara vermeden devam etmiş, telif, tercüme ve neşir türünde 200'e yakın kitap ve makale ortaya koymuştur. **Telif:** *Nietzsche* (Kahire 1939), *Spengler* (Kahire 1941), *Schopenhauer* (Kahire 1942), *Rebî'ü'l-fikri'l-Yunânî* (Kahire 1942), *Harîfû'l-fikri'l-Yunânî* (Kahire 1943), *Eflâtûn* (Kahire 1944), *Aristû* (Kahire 1944), *ez-Zamânü'l-vücûdî* (Kahire 1945), *Min Târîhi'l-ilhâd fi'l-İslâm* (Kahire 1945), *Mir'âtü'nîfi: Divânü şî'r* (Kahire 1946), *el-İnsâniyye ve'l-vücûdiyye fi'l-fikri'l-'Arabî* (Kahire 1947), *Şahşiyât kalîka fi'l-İslâm* (Kahire 1947), *Şehîdetü'l-İşkî'l-ilâhî: Râbî'atü'l-'Adeviyye* (Kahire 1948), *Şatahâtü's-şüfiyye* (Kahire 1949), *Mahtûâtü Aristû fi'l-'Arabîyye* (Kahire 1960), *Dirâse fi'l-felsefetü'l-vücûdiyye* (Kahire 1961), *Mü'el-fetâtü'l-Ğazzâlî* (Kahire 1961), *Hâzîm el-Karâcennî ve nazariyyâtü Aristû fi's-şî'r ve'l-belâğa* (Kahire 1961), *el-Manîku's-şûri ve'r-riyâzî* (Kahire 1962), *Felsefetü'l-uşûri'l-vüştâ* (Kahire 1962), *Mü'el-fetâtü İbn Haldûn* (Kahire 1962), *el-Mevt ve'l-'abkariyye* (Kahire 1962), *en-Nakdû't-târîhî* (Kahire 1963), *Menâ-*